

СУЧАСНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС

DOI 10.31558/2617-0248.2019.4.13

УДК 81'272:316.775.2.001

ВПЛИВ ПОСТМОДЕРНІЗМУ НА РОЗБУДОВУ МОДЕЛІ МОВНОЇ ПОЛІТИКИ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3210-7684>

Вдовичин І. Я., д. політ. н., професор Львівського національного університету ім. І. Франка (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5728-0686>

Савойська С. В., д. наук в галузі політології, професор Міжрегіональної академії управління персоналом (Україна)

Досліджується вплив постмодернізму на розбудову моделі мовної політики, складовою якого є політичні акції, технології, флешмоби, політичні шоу, маніпуляції та ін., які негативно впливають на формування моделі. З'ясовано, що позитивною складовою розбудови моделі мовної політики у добу постмодернізму є такі явища як свобода, незалежність, демократія плюралізм, а в державах Європейського Союзу – мультикультуралізм та ін. Гальмують розбудову моделі мовної політики політичні технології, політичні акції антиукраїнськи налаштованих інституцій, політичні демонстрації, які спрямовано на формування в українців проросійської самосвідомості, неприйняття усього українського: української незалежності, соборності, мови, культури, історії, героїв та ін. Зазначено, що гальмує розбудову моделі мовної політики також і символічна мовна політика, яку антиукраїнськи налаштовані інституції використовують для маніпулювання суспільною свідомістю та політичною поведінкою спільноти і не лише під час виборів, а й щоденно заради реваншу та перемоги. Дається визначення постмодернізму як явища і конструкту, якому притаманні: падіння поваги до влади, що ми спостерігаємо не лише на прикладі України, яка за період незалежності пережила декілька революцій, останньою з них є «Революція гідності», а й інших закордонних і доволі успішних демократичних держав таких як Канада, Бельгія та ін., де влада невзможі подолати мовно-політичні протистояння та розв'язати мовно-політичні проблеми цивілізованим шляхом; посилення самовираження людини, яке породжено постмодерністськими реаліями життя звичайних людей та суб'єктів політики, а також викликано використанням політичних технологій, які сприяють карнавалізації протестних акцій; «засліплення грою символів», коли флешмоби, перфоманси і театралізація використовуються для того, аби показати вади влади, її некомпетентність, небажання працювати на благо народу і держави; віртуалізація політичного життя, яка відбувається під час виборів, коли боротьба ідей і програм замінюється боротьбою політичних шоу-менів за кількість глядачів/читачів, лайків, повідомлень у соціальних мережах, що яскраво показали у 2019 році президентські вибори в Україні; перетворення політики на «ток-шоу», коли приватні телерадіоканали обговорюють одні і ті самі проблеми або очевидні і зрозумілі для більшості глядачів та слухачів питання, які нерідко супроводжуються суперечками та навіть бійками, що телевізійними каналами транслюється багатьом державам світу.

Ключові слова: постмодернізм, модель мовної політики, політичні технології, символічна політика, маніпуляції, плюралізм, віртуалізація політичного життя.

Vdovychyn I., Savoyiska S. Influence of postmodernism on the development of a model of language policy

The influence of postmodernism on the development of a model of language policy, which consists of political actions, technologies, flash mobs, political shows, manipulations, etc., which negatively influence the formation of this model, is explored. It is revealed that the positive component of the development of the language policy model during the postmodern period is such phenomena as freedom, independence, democracy, pluralism, etc. Conversely, the development of a model of language policy is hampered by political technologies, various actions, demonstrations aimed at the formation of pro-Russian self-consciousness in Ukrainians, the rejection of all Ukrainian: Ukrainian independence, unity, language, culture, history, heroes, etc. It is noted that the development of the language policy model is hampering the symbolic linguistic policy, which manipulated all political forces during the independence years and used it during the election for victory. The definition of postmodernism as a phenomenon and construct, which is inherent in it: the fall of respect for power, which we observe not only on the example of Ukraine, which has experienced several revolutions during the period of independence, the last of which is the "Revolution of Dignity", but also other foreign and rather successful democratic ones. states such as Canada, Belgium, etc., where the authorities can not overcome linguistic-political confrontation and solve language-political problems in a civilized way; the enhancement of human self-

expression that is generated by the postmodern realities of the lives of ordinary people and policy makers, as well as the use of technologies that promote the carnival of protest actions; "Blinding game characters" when flash mobs, performances and theatricals are used to show weaknesses of power, its incompetence, and the unwillingness to work for the benefit of the people and the state; the virtualization of the political life that takes place during the election, when the struggle of ideas and programs is replaced by the struggle of political showmans for the number of viewers / readers, liceans, social networking posts that clearly showed the presidential election in Ukraine in 2019; turning policies into "talk shows" when private TV and radio channels discuss the same problems or are obvious and understandable to most viewers and listeners issues that are often accompanied by controversy and even fights that television channels broadcast to many countries of the world. Particular attention in this article is paid to various postmodern theories, the overwhelming percentage of which is related to the destructive problems of the model of language policy and those institutions that are not able to cope with the language-political challenges of the present. Proceeding from the above, it was concluded that citizens' loyalty to the model of language policy, which is not specific to their language and culture, as well as the state in whose territory they live, is largely ensured by the welfare they see in the growth of the economy, the formation of identity, mutual understanding and in building a European or other model of language policy on the basis of equality, pluralism, multi – or monoculturalism.

Key words: postmodernism, model of language policy, political technologies, symbolic policy, manipulation, pluralism, virtualization of political life.

Постановка проблеми. Постмодернізм [лат. post – після, що означає те, що настає після чогось] – це новий етап розбудови моделі мовної політики, який в останні десятиліття спричинив широкі дискусії, породив нові концепції і теорії [1]; новий напрям у політологічній теорії, яка намагається під іншим кутом бачення пояснити мовно-політичні явища і процеси, які формують реальність у вигляді постіндустріального суспільства; методологія, яка визначає нові стратегії, цілі й завдання подальшого розвитку мовної політики як політичної науки. Уперше поняття «постмодерн», як зазначає В. Горбатенко, використав у 1917 році Р. Панвіц у праці «Криза європейської культури», де йдеться про нову людину, покликану подолати занепад, а також розглядається специфіка постмодернізму як культурного цивілізаційного явища [8, с. 3]. Постмодернізм у порівнянні з модернізмом є новою методологією, яка засуджує мовно-політичні дії доби модернізму, що виявлялися у шовінізмі, заборонах рідних мов і культур національних меншин, корінних націй та ін. Модерна доба під усілякими приводами нав'язувала українцям чужі мови і культури як рідні, формувала у них угорську, румунську, польську, німецьку, російську та ін. самосвідомості; забороняла послуговатися рідною українською мовою, розвивати власну історію, поширювати українську літературу, науку та освіту, захищати національні інтереси і цінності; нескорених українців переслідувала, саджала у тюрми, не давала можливості відновити свою державність. На думку А.Постол, «нездатність держави виконувати свої основні функції і завдання дискредитує її, обмежує дієздатність, робить непотрібною» [11, с. 72]. Це значною мірою стосується й Української незалежної держави та її влади, яка ухвалює мовні та ін. закони під час виборів та на шкоду тих мов, які знаходяться на межі зникнення. Утім, така можливість виникла на початку 1990-х рр., коли ідеї постмодернізму стали втілюватися в життя у добу перебудови. Водночас ідеологія доби модернізму відступати не збирається: вона посилює свої позиції, заручившись ідеями консерватизму та озброївшись ідеологіями комунізму, соціалізму, соціал-демократії, лівоцентризму та ін. Це ми бачимо на прикладі розбудови моделей мовної політики різних демократичних закордонних держав, зокрема Канади, мовно-політичною проблемою якої є Квебек, Бельгії, якій мало чим допомагає навіть таке явище як мультикультуралізм. Виходячи з зазначеного, постмодерністська методологія є актуальною з огляду на розв'язання тих мовно-політичних проблем, які постали. Виходячи з зазначеного, мета цього дослідження полягає у тому, аби показати сутність і призначення постмодерністської методології та її вплив на розбудову моделі мовної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання зазначеної проблеми, пов'язано з науковими працями А.Тойнбі, А. Етціоні, Р. Інглхарт, Ж. – Ф. Ліотар, Ч.Дженкс, З. Бауман, Д. Белл, М. Гайдегер, І. Гассан, В. Вельш, О. Панарін, Р. Панвіц та ін. Розвинули їх ідеї у власних дослідженнях вітчизняні науковці, зокрема, В. Горбатенко [8], І. Вдовичин [1;2], А. Постол [11], С. Савойська [13;14], Н. Степанова та Ю. Андрієнко [16], Н.Терещенко, Н. Хома [18] та ін. науковці, які вважають, що постмодернізм характеризується відходом від ідей і цінностей попередньої доби, яка захищала передусім цінності влади та державних інституцій, а на інтереси громадян недостатньо звертала увагу. За висновком А. Постол, «сучасна реальність свідчить про те, що постмодернізм і глобалізація, «підточуючи» підвалини модерної держави, руйнують національну ідентичність як одну з основ згуртованості суспільства і держави» [11, с. 74]. Тобто одним з головних наслідків наступу глобалізації, на думку А. Черниш, – це «підірвання основ локальних національних культур під гаслами їхньої консервативності та відсталості, руйнація систем традиційних цінностей, витискання рідних мов під натиском передусім англійської, формування і швидке поширення космополітичних настроїв та ідентифікаційних практик ототожнення себе з громадянами світу» тощо [19, с. 15]. Мислителі-постмодерністи, зокрема Ж.-Ф. Ліотар, Ж. Дерріди, Ж. Бодрійяр, Ж. Дельоза та П.-Ф. Гваттарі, розвінчують сутність тоталітарних режимів ХХ століття, їх ідеології, переосмислюють роль держави, значення політичної науки. В умовах постмодерну заперечується ідеологія, домінування, насилля, війни на користь плюралізму, рівноправного діалогу, дискурсу, миру і злагоди. Сприяє плюралізму мовна політика мультилінгвізму та мультикультуралізму, які є європейськими цінностями. Водночас «плюралізм можливий лише в умовах обмежень, де не усе, що спонтанно народилося, є припустимим» [10, с. 106]. Важливою характерною рисою постмодернізму, на думку науковців, є віра у прогрес і всемогутність розуму, системність та прагнення досягти мети.

На думку більшості постмодерністів, епоха модерну є абсурдною під кутом бачення перемоги революцій, знищення людей у світових війнах, голодоморах, концтаборах, тюрмах лише за те, що вони прагнули бути вільними, мати власну державу, послуговуватися рідною мовою, розвивати власну культуру та модель мовної політики. На думку Н. Степанової та Ю. Андрієнко, «українське суспільство, не встигнувши адаптуватися до модерних вимог та свідомого виконання громадських обов'язків, вироблення дієздатних інституційних форм суспільного контролю за владою, добровільного прийняття на себе відповідальності за той політико-правовий порядок, який виникає як результат взаємодії суспільства і влади, потрапило у ситуацію постмодерну» [17, с. 126]. Французький філософ, постмодерніст, деконструктивіст Жак Дерріда зробив спробу переосмислити традиційні цінності та стереотипи мислення. Тому його знаки набувають політичного характеру шляхом мови і мовлення, вказують на реальний предмет або на його заміщення знаком. Зокрема, на знаках, явищах, візуалізації, політичній поведінці та політичних діях епохи постмодернізму активізує увагу вітчизняний дослідник Н. Хома, які, на її переконання, асоціюються з «невизначеністю, відсутністю канонів, карнавалізацією, посиленням самовираження людини» та ін. [18, с. 405], з чим погоджуються Н. Степанова та Ю. Андрієнко. На їх думку, «постмодерній українській культурі, притаманні падіння поваги до влади («Помаранчева» революція та «Революція гідності»), посилення самовираження людини (використання технологій, які сприяють карнавалізації протестних акцій), «засліплення грою символів» (флешмоби, перфоманси, театралізація), віртуалізація (вибори, під час яких боротьба ідей і програм заміщується боротьбою політичних шоу-менів за кількість глядачів/читачів, лайків, повідомлень у соціальних мережах), перетворення політики на «ток-шоу» [16, с. 125-128]. До цього переліку варто додати мовну політику, яка на словах у політиків має велике значення для суспільства і держави, а на ділі суб'єкти політики згадують про неї лише під час виборів. Тобто, формування моделі мовної політики відбувається непослідовно, не за планом, а час від часу. Такий легковажний підхід до такої важливої інституції як мовна політика набрид пересічним громадянам, які вирішили на президентських виборах 2019 року об'єднатися і змінити таку владу раз і назавжди та очистити її ряди від старих політиків. Тобто, такий вплив сучасними методами на політичні інституції є також заслугою постмодернізму, про що українська спільнота не могла і мріяти у добу модерну.

Виклад основного матеріалу. Постмодернізм як явище виник у кінці 1960 – х рр. на основі модернізму [франц. *modernisme* – сучасний], що є напрямом у політиці кінця XIX – перша пол. XX ст. Постмодернізм – це духовний стан політичної реальності, який, у порівнянні з модернізмом, є більш прогресивним, відкритим, фрагментарним і плюралістичним. Ціннісною складовою постмодернізму, на основі якої розбудовується модель мовної політики, є плюралізм, який дає можливість знаходити спільну мову та розв'язувати складні мовно-політичні проблеми. «Основними домінантами політичного плюралізму, як вважає М. Остапенко, є стратегія жити разом, повага до інтересів, поглядів та стандартів життя іншого, готовність відшукувати і використовувати компроміси» [9, с. 2], що досягаються взаємними поступками, які також повинні мати певну межу, за яку не можна переступати, аби не втратити державу, національні цінності та інтереси. Політичний плюралізм активізується, на слухну думку М. Остапенко, «не лише за рахунок пошуку суспільної і політичної єдності в умовах демократії, а й відображає проблему політичного порядку, суспільної інтеграції та політичної стабільності» [9, с. 1]. В основі політичного плюралізму закладено ідею взаємодії і партнерства, що притаманно демократичним державам. Плюралізм останніх виражається у безперервних дискусіях, громадських обговореннях, публічних виступах владарюючих еліт та політичних діячів. Політичний плюралізм, на думку М. Остапенко, «розвиває ініціативність, раціональне мислення, свідоме ставлення людини до політичного життя, сприяє утвердженню свободи та інших демократичних цінностей» [9, с. 20].

Протестні настрої учасників акцій, які виникали на території України у добу постмодерністської «перебудови», були спрямовані проти розбудови російської моделі мовної політики, яка розвивалася і поширювалася на основі асиміляції неросійських народів, зокрема й українців. Гальмували розбудову моделі мовної політики політичні акції, які влаштовувалися в Україні антиукраїнськими політичними інституціями під час російських рухів і таких «культурних» заходів як фестиваль «Велике російське слово», День Росії в Україні, акція під назвою «Відмінити українську мову за непотрібністю» та мітингів під гаслами «Геть українську окупацію», «Крим незалежна держава» та ін. Такі і їм подібні заходи формують в українській спільноті російську національну самосвідомість та ненависть до України, виховують повагу до російської мови і культури росіян. Під час таких акцій особливого значення набувають такі символи «руського міра» як «російська мова» та «російська культура», де для їх популяризації використовуються лозунги, плакати та ін.

Гальмується ефективний розвиток моделі мовної політики у добу постмодерну тоді, коли одна держава, яка, як правило, є колишньою метрополією, намагається захопити мовно-політичний і культурний простір іншої, яка знаходиться у слабшій позиції по відношенню до першої. Така держава втручається у внутрішні справи своєї колишньої колонії, намагається спрямувати її модель мовної політики у потрібному для неї напрямку, використовуючи для цього власні мовно-політичні важелі, мову і культуру, інші технології та методи тиску, які негативно впливають на формування моделі під час створення законів про мову, відповідних програм та ухвалення важливих мовно-політичних рішень. Серед мовно-політичних технологій за цілями реалізації, вітчизняний науковець О. Висоцький виділяє «відволікаючі (маніпулятивні), репресивні, міфологізуючі, ідеологізуючі та нав'язуючі, які, на його думку, відіграють помітну роль у створенні та увічненні колективних ідентичностей та формуванні націоналістичних ідеологій» [3, с. 70], які в Українській державі за своєю сутністю і призначенням мають угорський, румунський, російський та ін. характер. Аналізуючи стратегічну мету та маніпулятивну політехнологію Кремля, у цьому зв'язку варто зауважити, що анексія української території розпочалася з тих регіонів (Крим і Донбас), де були найбільш поширені комунікації російською мовою в усіх сферах і галузях суспільно-політичного життя, зокрема в освіті, науці, діловій сфері, повсякденному житті, торгівлі, спорті, ЗМІ та ін. Тобто, мовно-політичні технології виступають головним інструментом ідеологізації сприйняття суспільно-

політичної реальності, яка пов'язана з маніпуляціями загарбників або державних зрадників, які на окупованій території застосовують такі важелі і засоби, аби запевнити місцеве населення у власній правоті. Технології, на слухну думку О. Висоцького, «є ефективними інструментами регулювання мовних відносин, що спираються на мовні механізми, які функціонують у розмовах та переговорах, у пропагандистських битвах для отримання та реалізації влади. За допомогою технологій мовою маніпулюють як символом для досягнення єдності та лояльності новій владі, формування її легітимності та ідеологічних настанов...» [4, с. 138]. За допомогою мовно-політичних технологій російською мовою в Україні маніпулюють проросійські налаштовані інституції для досягнення єдності у середовищі «руського міра», лояльності до Росії та її влади, формування російського патріотизму в Україні та ін. Тому при дослідженні моделі мовної політики варто звернутися до вивчення та аналізу таких мовно-політичних технологій, які допоможуть розкрити її суб'єктивні та об'єктивні сторони, позаяк «мовною політикою є діяльність, яка, у процесі формування моделі, використовує будь-які лінгвістичні, культурні, правові, медійні засоби та можливості для створення особливої мовно-символічної та комунікативної реальності, спрямованої на реалізацію інтересів правлячих суб'єктів. В іншому випадку, мовна політика, як зазначає О. Висоцький, – це технології і стратегії, через які суб'єкти влади нав'язують свою волю та уявлення щодо бажаної мовної ситуації на певній території тим чи іншим членам суспільства» [3, с. 68-69].

На розбудову моделі мовної політики у постмодерну добу негативно впливають інформаційно-комунікаційні технології, які почали стрімко розвиватися та поширюватися у кінці ХХ – на поч. ХХІ ст., що призвело до формування глобального інформаційного простору, посилення його ролі у мовно-політичних та загально-культурних процесах. Інформаційні технології розуміють як методологію, засоби, способи технологічної обробки та створення штучної первинної інформації, метою яких є донесення до споживачів технологічно обробленої інформації та приховання первинної. У цьому контексті поняття «інформаційні технології» варто розуміти як знання, які передаються від джерела, яким у минулому були родина, школа і церква, до приймача інформації. Інформаційно-комунікаційні технології стрімко розвивалися на території Радянської України та продовжують розвиватися у посттоталітарній Україні, які її інформаційний простір заповнили деструктивною інформацією антиукраїнського спрямування, на основі якої у пересічного громадянина формується проросійська самосвідомість, культура і мова. Наприклад, модерною технологією СРСР був «добровільний» перехід українців на російську мову спілкування та навчання, що вітчизняні науковці називають міфом [12, с. 66], який було застосовано радянськими інституціями як технологію для російщення українців. За допомогою цієї технології, як зазначає Л. Масенко, «шовіністична імперська пропаганда сформувала у значної частини мешканців Донецької і Луганської областей неприйняття української мови, культури й ідентичності, позаяк у деформованій маніпулятивними технологіями свідомості українець, який послуговується рідною мовою, сприймається як нацист» [7, с. 7] і націоналіст.

Відтак, наслідком постмодерних маніпулятивних технологій, приміром, в Донецьку, у середині 1990-х, з – понад 170 шкіл лише чотири були повноцінними україномовними навчальними закладами. Окрім зазначеного, на розбудову моделі мовної політики негативно впливає політична віртуалізація, що варто розуміти як процес заміни політичної реальності системою образів, уявних моделей, симуляцій, спираючись на мас-медіа, які конструюють соціально-політичну реальність, програмують сьогодення, а також поведінку громадян і суб'єктів політики. Внаслідок «Революції гідності» та російської агресії, на думку І.Танчин, відбулися суттєві зміни у національному самоусвідомленні великої частини громадян України, війна стала вирішальним фактором, який принципово змінив критерії української ідентичності [Див. 17, с. 43-48]. Усе це, з одного боку, позитивно вплинуло на розбудову моделі мовної політики, з іншого боку, негативно. Про це свідчать наукові підходи та погляди окремих науковців, зокрема Н. Замкової, яка у своїй праці «Проекти реалізації «міжмовних відносин» та «мовної політики» в межах утопічних проектів сучасної України» зазначила, що «майдан спирався на народну мілленарну утопію, де українська мова виступала не просто мовою корінного етносу, а й як мова універсального добра та справедливості», на основі якої формується в Україні модель мовної політики [6, с. 57]. Тобто, як політики, так і науковці доводять своє бачення моделі мовної політики, сперечаються, демонструють свою правоту та участь, приміром, в акціях голодування проти ухвалення Верховною Радою за часів правління В.Януковича закону «Про засади державної мовної політики». Така їх вільна поведінка також є ознакою постмодерну, де діяти за законом, Конституцією України, тобто, за правилами не є обов'язком політиків, а радше – грою, якою вони заряджаються у власних інтересах та для перемоги. Складовою постмодерної методології є символ (гр. – знак, предмет, дія), що означає образ, поняття, ідею, які передають чиясь думку, переживання, позаяк вони мають символічне значення, на основі яких формується деструктивна модель мовної політики. Тобто, символіку можна використовувати у різних моделях мовної політики та мовно-політичних ситуаціях, де вона матиме як конструктивне, так і деструктивне значення. Утім, «національна символіка», як зазначає Н. Хома, виражає уявлення про колективну спільноту «ми», а тому активно використовується у критичні моменти, які вимагають мобілізації суспільства, наприклад, під час українсько-російського збройного протистояння [18, с. 407]. Символічну модель мовної політики критикував свого часу римський філософ Цицерон, бо відчував загрозу від грецької мови, яка насаджувалася римлянам і тим загрожувала римській культурі з боку двомовних осіб, які зневажали рідну латинську мову, надаючи перевагу грецькій, вважаючи себе людьми «витонченого смаку» [5, с. 224]. Тобто, породженням постмодернізму є мультикультуралізм, демократія, занепад комунізму, глобалізація [2], децентралізація, які формують та розбудовують відповідну модель мовної політики, визначають вербальну, реальну та символічну поведінку політиків, чим створюють політичну реальність.

Відтак, складовою постмодернізму та його витвором є децентралізація. Така мовно-політична децентралізація формує у регіональній спільноті Півдня, Сходу та Заходу країни сепаратистські настрої. Децентралізацію, яка надає громадянам та обраним ними до органів місцевої влади представникам більших

повноважень для ухвалення рішень не лише у сфері державного управління, а й – мовної політики, яку місцеві органи влади, приміром Півдня і Сходу України, де нещодавно діяв закон «Про засади державної мовної політики», можуть здійснювати на власний розсуд з посиланням на інтереси та бажання громади. Тобто, на Півдні і Сході України, де місцева і регіональна влади цінують і поширюють переважно одну мову, яка є російською, яку під виглядом децентралізації місцева проросійська налаштована влада може запропонувати у вигляді регіональної або офіційної. Під з цим кутом бачення така модель мовної політики в усіх відношеннях є небезпечною, позаяк вона може поглибити розкол українського суспільства не лише за мовною ознакою, а й на рівні регіонів і держави. Тобто, лише децентралізована модель деліберативної політики, на думку Т. Сивак, закріплює за кожним право приймати рішення, яке може і має координуватися із загальноприйнятими нормами [Див. 15, с. 95-102].

У цьому контексті особливою складовою моделі мовної політики, що базується на політиці децентралізації, є такі явища як багатомовність, своєрідність національного складу населення та міжнаціональних відносин, а також роль окремих мов та їх носіїв у суспільному житті. Так, у Швейцарії, Бельгії, Канаді та в інших розвинених демократичних державах, територія яких складається з окремих земель, децентралізація необхідна для того, щоб ці регіони утримати у єдиному тілі країни, зберегти єдність народу та цілісність держави. Для держав, які не мають у своєму складі територій з особливим статусом, децентралізація, є не лише шкідливою, а й загрозовою. В Україні влада за допомогою політики децентралізації перекидає територію держави під громади та самостійні регіони, де можуть і надалі неофіційно функціонувати такі регіональні мови як русинська, румунська, угорська, російська та ін. [Див. 13, с. 378-383]. Політика децентралізації нав'язується українцям окремими політиками європейських держав, Росією та проросійськи налаштованими політиками в Україні. З іншого боку, децентралізація України в умовах російської агресії та «гібридної війни» на Сході України може пришвидшити автономізацію держави, територіальний розкол і сепаратизм. Мовна політика децентралізації, яка без належного обговорення та з'ясування багатьох нерозв'язаних питань, зокрема і мовно-політичних, нав'язується українському народу під виглядом поліпшення господарювання на місцях, наведення порядку у регіонах та наповнення казни. Водночас ніхто з ініціаторів ідеї децентралізації не поточив, чи матиме можливість українська мова розвиватися у східних і південних областях після її остаточного запровадження, де до недавнього часу панувала російська мова як регіональна, коли села, міста, містечка, райони та області матимуть можливість самостійно визначати, яку мову використовувати у діловій сфері, якою мовою проводити навчання, оформляти документацію, розв'язувати інформаційно-комунікаційні, культурні та інші проблеми. Така модель мовної політики, що базується на ідеї децентралізації та нав'язується європейськими, російськими та опозиційними політиками українському народу, у недалекому майбутньому може призвести до нових протистоянь і конфліктів на мовно-політичному ґрунті та сепаратизму, якщо зважити, що мову спілкування та використання на рівні міста і регіону, за словами экс-Президента П. Порошенка, будуть обирати громади та місцеве самоврядування [Див. 14, с. 126-129]. У цьому випадку окремі політики намагаються нав'язати українському народу таку модель мовної політики, яку не могли застосувати на практиці навіть противники усього українського у часи правління экс-Президентів Л. Кучми та В. Януковича. Така модель мовної політики децентралізації є ризикованою, позаяк вона може загальмувати використання української мови, з одного боку, на Півдні і Сході України, де суспільно-політичний простір контролюється російською мовою, з іншого, – на Заході країни, де використовується румунська, русинська та угорська мови як регіональні, а подекуди – як офіційні. Для функціонування української мови це є тривожним сигналом, бо нагадує ту модель мовної політики, яку не встигли втілити у життя экс-Президенти Л. Кучма, В. Янукович та інші проросійськи налаштовані політики, які поширюють комунікації лише російською мовою, а мови інших етнічних меншин є лише ширмою для їх ідеї та мети.

Так постмодернізм розлучається з тоталітаризмом і переходить до ідеї різноманітності. Захистити локальну спільноту від глобалізації може ідентичність. Утім, «українське суспільство, на думку А. Черниш, ще й досі не виробило своєї ідентичності, спільної для усіх громадян держави» [19, с. 15]. Тому воно залишається вразливим до деструктивної моделі мовної політики, яка базується на ірраціональній політичній культурі та ідеології колишніх метрополій, які свого часу панували на теренах України, а окремі з них і наразі не позбулися такого бажання. Тобто, деструктивна модель мовної політики відображає несумісні погляди і цілі спільнот. У цьому сенсі альтернативною моделлю мовної політики є така, яка базується на конструктивізмі, складовою якого є дискурс, який базується на плюралізмі, діалозі та ін. цінностях. Виходячи з цього, у центрі уваги досліджень сучасного постмодерну знаходяться питання утвердження української мови як державної та розширення її функціонування у галузі освіти в усіх регіонах України. Утім, не усі дослідники мовної політики, на основі якої у постмодерну добу формується нова її модель на основі модернізації та українізації сфер і галузей суспільно-політичного життя української спільноти. Є й такі науковці, які вважають, що «за умови великої кількості російськомовних українців та їх радянської ідентичності, етнічна основа національного будівництва була обрана неправильно» [6, с. 57].

Висновки та перспективи дослідження. Вплив постмодернізму на розбудову моделі мовної політики є конструктивним і деструктивним. Конструктивний вплив спостерігається тоді, коли модель мовної політики розбудовується на основі таких цінностей як демократія, плюралізм, мультикультуралізм (і то не завше) та ін. Деструктивний вплив гальмує розбудову моделі мовної політики на конструктивній основі, позаяк він спирається на такі інституції як глобалізація, децентралізація, яка не підходить усім і кожному, авторитаризм, тоталітаризм тощо. В українських реаліях життя деструктивною є модель мовної політики тоді, коли її розбудова гальмується зусиллями антиукраїнськи налаштованими інституціями, які ведуть Україну до союзу з Росією, налаштовують український народ проти незалежності, вступу до НАТО та Євросоюзу, а російську війну на Сході України вважають громадянським конфліктом. З запровадженням політики децентралізації, яка є витвором постмодерністських теоретиків, місцевій регіональній владі може бути дозволено запроваджувати будь-яку мову

у якості офіційної або регіональної. У такому разі на території Західної України, зокрема на Закарпатті та Буковині, в основі нової моделі мовної політики може бути угорська, русинська, румунська та ін. мови, а на Півдні і Сході країни – переважно російська мова, якою до цього часу послуговуються кримські татари, яким не вистачило 28 років незалежності, щоб вивчити українську мову. У цій ситуації може не залишитися місця для розвитку та поширення української мови як державної. Як наслідок, українці можуть втратити можливість і надалі формувати політичну націю на кшталт німецької, французької та ін., які послуговуються на державному рівні однією мовою, а Українську державу – як національну. У таких умовах за українською мовою може бути закріплена нова функція – не реалізованої до кінця і незатребуваної мови. Тому досліджувати модель мовної політики і надалі залишається актуальною проблемою серед тих науковців, які переймаються долею українського народу, збереженням, розвитком його культури та Української держави.

Бібліографічний список:

1. Вдовичин І. Теоретико-методологічні підходи до дослідження політологічного змісту теорії постмодерну // Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії. – 2018. – Випуск 14. / Матеріали четвертих міжвузівських методологічних читань «Політологія як наука про принципи, форми та способи здійснення людської свободи. – С. 217-220.
2. Вдовичин І. Теоретико-методологічні засади дослідження процесів глобалізації // Тези звітної наукової конференції філософського факультету за 2014 р. / Відп. за випуск Л. Рижак. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2015. – С. 221-225.
3. Висоцький О. Технології та стратегії мовної політики / О. Висоцький // Соціально-гуманітарні дослідження та інноваційна освітня діяльність. Матеріали Міжнародної наукової конференції. 24-25 травня 2019 р., м. Дніпро. / Наук. ред. О.Ю.Висоцький. – Дніпро: СПД «Охотнік», 2019. – С. 68-71.
4. Висоцький О. Теоретико-методологічні виміри мовної політики / О. Висоцький // Філософсько-світоглядні та культурологічні контексти неперервної освіти: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 12-13 квітня 2019 р., м. Дніпро, КЗВО «ДАНУ» ДОР». / Наук. ред. О.Є. Висоцька. – Дніпро: СПД «Охотнік», 2019. – С. 138-140.
5. Діак І. Українське відродження чи нова русифікація?: Наукове видання. – К.: Гранослов, 2000. – 304 с.
6. Замкова Н. Проекти реалізації «міжмовних відносин» та мовної політики в межах утопічних проектів сучасної України / Н. Замкова // Час вибору: виклики інформаційної епохи: колективна монографія / за заг. ред. О. А. Яковлева. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2016. – С. 54-66.
7. Масенко Л. Двоязыка небезпека // Урок української. – 2005. – № 3-4. – С. 3-4.
8. Горбатенко В. Постмодерн і трансформація ціннісної основи людського буття / В. Горбатенко // Політичний менеджмент. – Київ, 2005. – №1. – С. 3 – 13.
9. Остапенко М. Політичний плюралізм як ціннісна основа демократичного суспільства: Автореф. дис. ... докт. політ. наук: 23. 00. 03 / Національний педагогічний у – т імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2013. – 36 с.
10. Політико-ідеологічний процес в українському суспільстві в умовах модернізації: порівняльний аналіз. [Монографія] / За заг. ред. Ф.М. Рудича. – К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2013. – 448 с.
11. Постол А. Постмодернізм як сучасна суспільно-політична реальність / А. Постол // Гуманітарний вісник ЗДІА. – Запоріжжя, Вип. 42. – 2010. – С. 69-79.
12. Руда О. Мовне питання як об'єкт маніпулятивних стратегій у сучасному українському політичному дискурсі: монографія / Олена Руда; НАН України, Ін-т укр. мови. – К., 2012. – 232 с.
13. Савойська С. Комунікативний аспект мовної політики регіонального розвитку і територіальної інтеграції у контексті глобалізації (на прикладі децентралізації України) // Час вибору: виклики інформаційної епохи: колективна монографія / за заг. ред. О. А. Яковлева. – Одеса: Видавничий дім Гельветика, 2016. – С. 372-385.
14. Савойська С. Про політику децентралізації із російським «присмаком» (на прикладі мовної політики сучасної України) // Проблеми модернізації України: [зб. наук. пр.]. Матеріали Всеукр. наук. – практ. конф. МАУП «Європейський вимір реформування публічного управління в Україні» / редкол. М. Н. Курко (голова) [та ін.]. – К.: ДП «Видавничий дім «Персонал». – Вип. 3. – 24 листопада 2016. – С. 126-129.
15. Сивак Т. Деліберативна демократія як основа становлення стратегічних комунікацій в Україні / Т. Сивак // Res Politicae. Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, 2017. – Т. 19. – С. 95-102.
16. Степанова Н., Андрієнко Ю. Політична участь у добу постмодерну: українська практика / Н. Степанова, Ю. Андрієнко // Молодий вчений. – №5(20). – Ч.4. – травень 2015. – С. 125-128.
17. Танчин І. Українські праві радикальні партії після Революції гідності / Ігор Танчин, Галина Луцишин // Humanitarian Vision. – 2016. – Volume 2, number 2. – Р. 43-48.
18. Хома Н. Візуалізація як характеристика постмодерної політичної дії / Н. М. Хома // Гілея. Політичні науки. Збірник наукових праць. – 2014. – № 89. – С.405-408.
19. Черниш А. Мова та ідентичність у сучасному світі // Мова і суспільство. – Львівський університет ім. І. Франка, 2012. – Вип. 3. – С. 13-22.

References:

1. Vdovychyn I. Theoretical and methodological approaches to the research of the political content of the theory of postmodern. *Visnyk of Lviv University. Philosophical and political studies*. 2018. Issue 14. Materials of the fourth interuniversity methodological readings "Political science as a science about the principles, forms and methods of the implementation of human freedom. P. 217-220.
2. Vdovychyn I. Theoretical and Methodological Principles of the Study of the Processes of Globalization. Abstracts of the Reporting Scientific Conference of the Faculty of Philosophy in 2014. Vp. for issue L. Ryzhak. Lviv. *Publishing Center of Ivan Franko National University of Lviv*. 2015. P. 221-225.

3. Vysotsky O. Technologies and strategies of language policy. O. Vysotsky. Social and humanitarian research and innovative educational activity. Materials of the International Scientific Conference. May 24-25. 2019. The city of Dnipro. Science edit O.Yu.Vysotsky. Dnipro. *SPD "Okhotnik"*. 2019. P. 68-71.
4. Vysotsky O. Theoretical and Methodological Measurements of Language Policy. O. Vysotsky. Philosophical-Worldview and Cultural Contexts of Continuing Education: Materials of the International Scientific and Practical Conference. April 12-13. 2019. The city of Dnipro. The "DANO" DOR ". Science edit O.E. Vysotska. Dnipro: *SPD "Okhotnik"*, 2019. P. 138-140.
5. Diyak I. Ukrainian revival or new Russification?: Scientific publication. – K.: Granoslov, 2000. – 304 pp.
6. Zamkova N. Projects on the implementation of "interlanguage relations" and language policy within the limits of utopian projects of modern Ukraine. N. Zamkova. Time of choice: challenges of the information age: collective monograph per comp. edit O. A. Yakovleva. Odessa. *Publishing House "Helvetica"*. 2016. P. 54-66.
7. Masenko L. Bilingual Danger. *Ukrainian lesson*. 2005. No. 3-4. P. 3-4.
8. Gorbatenko V. Postmodern and transformation of the value basis of human existence. V. Gorbatenko. *Political Management*. Kyiv. 2005. №1. P. 3 – 13.
9. Ostapenko M. Political pluralism as a value basis of a democratic society: Author's abstract. dis ... doc. flight. Sciences: 23. 00. 03. *National Pedagogical University named after M. P. Drahomanov*. Kyiv. 2013. – 36 p.
10. Political and ideological process in the Ukrainian society under modernization: comparative analysis. [Monograph]. For co. edit FM Rudich. K. IMIDEND them. I.F. Kuras *National Academy of Sciences of Ukraine*. 2013. 448 p.
11. Postol A. Postmodernism as a modern socio-political reality. A. Postol. *Humanitarian Bulletin ZGIA*. Zaporozhye. Vip. 42. 2010. P. 69-79.
12. Ruda O. The Language Question as an Object of Manipulating Strategies in the Contemporary Ukrainian Political Discourse: Monograph. Olena Ruda. NAS of Ukraine. *Institute of Ukr. Language*. K. 2012. – 232 p.
13. Savoyska S. The communicative aspect of the language policy of regional development and territorial integration in the context of globalization (on an example of decentralization of Ukraine). Time of choice: challenges of the information age: collective monograph. per colleagues. edit O. A. Yakovleva. Odesa. *Publishing House Helvetyka*. 2016. P. 372-385.
14. Savoyska S. On the policy of decentralization with the Russian "taste" (on the example of the language policy of modern Ukraine). Problems of modernization of Ukraine. [SB. sciences etc.]. Materials Allukr. sciences – practice conf. IAPM "European Dimension of Reforming Public Administration in Ukraine". Red. M. N. Kurko (head) [and others]. K. *DP "Publishing House" Personnel*". Vip November 3 – 24. 2016. P. 126-129.
15. Sivak T. Delitiable Democracy as the Basis for Strategic Communications in Ukraine. T. Sivak. *Res Politicae. The academy im Jan Długosza w Częstochowie*. 2017. Vol. 19. P. 95-102.
16. Stepanova N., Andrienko Y. Political participation in the postmodern age. Ukrainian practice. N. Stepanova, Yu. Andrienko. *Young scientist*. No. 5 (20). Part 4. May 2015. P. 125-128.
17. Tanchyn I. Ukrainian Right-wing Radical Party Following the Revolution of Dignity. Igor Tanchyn. Galyna Lutsyshyn. *Humanitarian Vision*. 2016. Volume 2. Number 2. P. 43-48.
18. Thoma N. Visualization as a characteristic of postmodern political action. N. M. Khoma. *Gilea. Political science. Collection of scientific works*. 2014. No. 89. P. 405-408.
19. Chernysh A. Language and Identity in the Modern World. *Language and Society. Lviv University I. Franca*. 2012. Voice. 3. P. 13-22.

DOI 10.31558/2617-0248.2019.4.14

УДК 321.7:316.32.383

ТЕКСТИ ОФІЦІЙНОГО ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ ЯК ІНДИКАТОР ЕВОЛЮЦІЇ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ (НА МАТЕРІАЛІ ПРОМОВ УКРАЇНСЬКИХ ПРЕЗИДЕНТІВ)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9799-9786>

Стеблина Н. О. к. н. соц. коммун., доцент, докторантка кафедри політології та державного управління Донецького національного університету імені Василя Стуса (Україна)

В українському науковому дискурсі промови політиків більше вивчаються з точки зору політичної лінгвістики, до уваги беруться здебільшого тексти зарубіжних політиків. До того ж, для вивчення промов найчастіше застосовуються якісні методи, що унеможлиблює відслідковувати динаміку політичних процесів за тривалі періоди часу.

У статті на матеріалі 856 промов українських президентів: Ющенка, Януковича та Порошенка (за увесь період правління) із застосуванням формалізованого методу аналізу демонструється коливання параметрів політичних текстів залежно від зміни режиму.

Висувається гіпотеза про більш інтенсивну та різноманітну (у жанровому плані, планах форматів, інформаційних приводів, аудиторій, географії) комунікацію, притаманну більш демократичним режимам